

8.42x28.89	1	עמוד 25	הארץ - the marker	13/11/2013	39650173-4
המרכז האקדמי למשפט ועסקי - 26330					

מערכת הבנקאות עמירם גיל

ת.ז. בנקאית - יותר נזק מתועלת

« באחרונה התפרסמה יוזמתו של המפקח על הבנקים, דוד זקן, שלפיה החל ב-2015 יספקו הבנקים ללקוחותיהם "תעודת זהות בנקאית". התעודה אמורה לכלול מידע מפורט לגבי הנכסים וההתחייבויות שברשות הלקוח ולגבי העמלות והריביות ששילם במהלך השנה.

ואולם גולת הכותרת של התעודה אמורה להיות השורה התחתונה שלה: נתון מספרי שיפיק הבנק לגבי דירוג האשראי של כל לקוחה ולקוח, בהתאם לרפורד האישי בהחזר הלוואות. בבנק ישראל מקווים שהפיכת המידע לזמין תקל על הבנקים הקטנים ועל הגופים המוסדיים להיחזק תחרות מול הבנקים הגדולים ולהציע מחירים נמוכים יותר לצרכנים בהתאם לפרופיל האישי של הלקוח.

המפקח על הבנקים, דוד זקן צילום: אייל טואג

ואמנם, לפי הערכות, הבנקים הגדולים עשויים לספוג פגיעה של כ-10% בהכנסותיהם עקב נדידת לקוחות למתחרים. אלה הן חדשות טובות לצרכנים ולתחרות במשק. עם זאת, הנזק שביוזמה עלול לגבור על תועלתה. כך, בעוד שפרסום המידע אודות הריביות והעמלות יקל עלינו להשוות ולבחור מוצר פיננסי טוב יותר, פרסומו של דירוג האשראי עלול לפגוע בחלקים נרחבים מהציבור.

בראש ובראשונה, הדבר עלול לפגוע באוכלוסיית החייבים העניים, הסובלים מהצטברות חובות ומקבלים באופן עקבי דירוג אשראי שלילי. עבור אלה, חשיפתו של דירוג האשראי שלהם לעיני כל עלולה לחסום אותם סופית מגישה למקורות אשראי חלופיים ולהנציח את מצוקת החובות ממנה הם מתקשים להיחלץ.

אך הפגיעה עלולה שלא להסתיים רק באוכלוסיות המוחלשות. לפי נתוני בנק ישראל, נכון ליולי 2013 היה החוב הכולל של משקי הבית בישראל כ-400 מיליארד שקל - חוב ממוצע של כ-178 אלף שקל למשפחה. 117 מיליארד שקל מתוך החובות האלה הצטברו אך ורק בגין הלוואות, שנטלו משפחות במעמד הביניים כדי לכסות את האובדן של פט ולנסות ולעמוד (ללא הצלחה) ביוקר המחיה. והחובות הללו רק הולכים ותופחים. בנק ישראל מצא כי החוב הממוצע של משקי הבית זינק בלא פחות מ-45% תוך שמונה שנים בלבד. רק מתחילת 2013 טיפסו החובות של משקי הבית ב-4.3%, כאשר החובות מול חברות האשראי גדלו בשיעור גדול במיוחד של 10.3%.

התוצאה: הר החובות התופח של מעמד הביניים עלול להרע את דירוג האשראי של כולנו. במציאות שבה המינוף של משקי הבית הולך וגדל, יכולתו של הציבור להחזיר חובות תלויה במידה רבה על בלימת בועת האשראי, המאפשרת לנו למנף את עצמנו לדעת, עלולה להתנפץ ביום שבו יגיע המשבר הכלכלי הבא או שתעלה האבטלה. כשזה יקרה - דירוג האשראי רק יחליש את כוח המיקוח שלנו וייקר את הריביות שנידרש לשלם עבור אשראי. בארה"ב, למשל, משמשת היסטוריה האשראי לחסום מיליוני אזרחים נדרמטיביים מגישות לאשראי זמין. היוזמה של המפקח על הבנקים מקרבת אותנו צעד נוסף לעבר השיטה האמריקאית, ומדובר בחדשות רעות.

המפקח אף מורה בהקשר זה, כי דירוג האשראי לא נועד רק לקדם את התחרות, אלא גם לגרום לכולנו לחשוב פעמיים לפני שאנו נוטים לים חוב. בכך מגלגל זקן את האחריות לבועת האשראי במשק לפתחנו, האזרחים. כאילו אנחנו הם אלה האשמים ביוקר המחיה ובכך שהדרך היחידה להתמודד עמו היא באמצעות הלוואות. זוהי גישה מוטעית מצדו של הרגולטור האמון על הבטחת האינטרס הציבורי.

על המפקח להתמודד עם החסמים האמיתיים לתחרות בענף, וכי ראשם מרווח הריבית המאפשר לבנקים לגבות מאיתנו ריביות נשך המגיעות ל-12% ויותר על האובדן האפס, על חריגה ממסגרת אשראי ועל הלוואות, בעוד שהם מעניקים תשואה כמעט אפסית על פיקדונות. זהו הפיל שבתוך ולא ניתן יהיה להתעלם ממנו לאורך זמן באמצעות פתרונות מלאכותיים דוגמת תעודת זהות בנקאית, העלולים רק להיחזק את המצב.

הכותב הוא ראש הקליניקה לשוק ההון במרכז האקדמי למשפט ולעסקים